

PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI ÎN CADRUL ALEGERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA: DREPTURI ȘI OBLIGAȚII

Igor SOROCEANU, Doctorand,
Magistru în Științe ale Educației,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău, Moldova

E-mail: soroceanuuigor@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8719-0454>

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.II.2024.18.21>

***Abstract.** In the context of social evolution and the ever-increasing awareness of individual rights, including those of people with disabilities, the subject of their participation in the electoral process becomes increasingly pertinent and crucial. The Republic of Moldova, like other states, faces challenges and responsibilities in ensuring the democratic and fair participation of all citizens, including those with various forms of disabilities. In this context, it is vital to explore the rights and obligations of people with disabilities in the elections of the Republic of Moldova.*

***Keywords:** legal framework, rights, obligations, responsibilities, legal institutions, public organizations*

***JEL:** J14, K10, K16*

***UDC:** 342.843+341.231.14](478)*

Introducere. Republica Moldova, la fel ca multe alte țări, se confruntă cu provocări în garantarea participării democratice și echitabile a tuturor cetățenilor, inclusiv a persoanelor cu dizabilități. În acest sens, este esențial să analizăm atât drepturile persoanelor cu dizabilități în cadrul alegerilor, cât și obligațiile statului și ale organizatorilor de a asigura condiții accesibile și incluzive pentru aceștia. Prin urmare, ne propunem să analizăm și să oferim o perspectivă asupra modului în care persoanele cu dizabilități sunt implicate în procesul electoral din Republica Moldova. Vom explora atât drepturile acestora, garantate de legislația națională și internațională, cât și obligațiile autorităților și a celor implicați în organizarea alegerilor, pentru a asigura o participare efectivă și inclusivă a tuturor cetățenilor. Totodată, vom examina și eventualele bariere sau provocări cu care se confruntă persoanele cu dizabilități în exercitarea dreptului lor fundamental de a vota și de a fi votate în cadrul procesului electoral moldovenesc.

Prin această investigație, ne propunem să evidențiem importanța promovării unei societăți mai incluzive și accesibile pentru toți, indiferent de abilități sau dizabilități, și să identificăm posibilele soluții și îmbunătățiri care ar putea fi implementate pentru a consolida participarea activă a persoanelor cu dizabilități în viața democratică a Republicii Moldova.

Gradul de investigare a problemei și scopul cercetării. La momentul actual, importanța și scopul de elaborare a prezentului demers științific, apare din

intenția autorului de a releva în prim-plan rolul și locul persoanelor cu dizabilități în cadrul alegerilor din Republica Moldova. Totodată este și necesitatea stringentă de efectuare a unei analize ample, referitor la esența subiectului cercetării.

Materiale utilizate și metodele aplicate. În procesul elaborării articolului științific ne-am ghidat de mai multe și diverse metode de cercetare științifică care au făcut posibilă investigarea corespunzătoare a subiectului titlaturii, dintre care putem enumera: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda istorică, precum și metoda comparativă. Baza teoretico-juridică a demersului științific cuprinde materialul definitoriu precum ar fi legislația electorală națională și internațională, rapoartele de activitate ale instituțiilor cheie cu atribuții în domeniul electoral, precum și sursele web din mediul online – care direct sau indirect, abordează esența și conținutul subiectului supus cercetării.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Actele naționale și internaționale care apără drepturile persoanelor cu dizabilități și la care Republica Moldova este parte sunt următoarele:

- **Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități** – Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități a fost ratificată de Republica Moldova în anul 2010 și reprezintă un document fundamental care promovează și asigură exercitarea deplină și în condiții de egalitate a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către toate persoanele cu dizabilități;

- **Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități;**

- **Legea nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități;**

- **Codul electoral al Republicii Moldova nr.325 din 08.12.2022** // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.426-427 din 23.12.2022, în vigoare conform ultimelor modificări și ajustări din 25.01.2024 (Legea nr.1 din 18.01.2024).

Republica Moldova depune eforturi pentru a integra persoanele cu dizabilități în diverse sectoare de activitate, organizații de sprijin, asociații și chiar în domeniul electoral. Persoanele cu dizabilități beneficiază de drepturi egale cu cele ale persoanelor fără dizabilități și se află pe o poziție juridică similară, cu anumite excepții. În ultimii ani, statul a semnat diverse convenții și tratate internaționale care promovează integrarea persoanelor cu dizabilități atât pe piața muncii, cât și în procesele electorale locale, parlamentare și prezidențiale. Acestea având următoarele drepturi electorale:

1. **Dreptul la vot.** Persoanele cu dizabilități au dreptul deplin de a participa la procesul electoral, inclusiv de a vota și de a fi votate, conform Constituției Republicii Moldova și altor acte normative relevante. Acest drept fundamental trebuie să fie asigurat fără niciun fel de discriminare sau obstacole;
2. **Accesibilitate.** Legislația autohtonă prevede că procesul electoral trebuie să fie accesibil pentru toți cetățenii, inclusiv pentru cei cu dizabilități. Aceasta implică furnizarea de facilități și adapări necesare pentru a asigura că persoanele cu dizabilități pot participa în mod efectiv la votare, cum ar fi facilități de transport,

cabine de vot accesibile, buletine de vot în format „Braille” pentru persoanele cu deficiențe de vedere, precum și alte măsuri de adaptare;

3. *Asistență la vot.* Persoanele cu dizabilități pot solicita asistență la vot în cazul în care au nevoie de ajutor pentru a exercita dreptul lor de votare. Această asistență poate fi acordată de către un membru al familiei sau de către un asistent acreditat în baza legislației electorale;
4. *Informare și conștientizare.* Autoritățile electorale și organizațiile relevante sunt responsabile pentru informarea și educarea persoanelor cu dizabilități cu privire la procesul electoral, drepturile lor și modalitățile de participare. Aceasta include furnizarea de informații în format accesibil, cum ar fi materialele în limbaj simplificat sau în limbaj de semne, pentru a asigura o înțelegere completă și echitabilă a procedurilor electorale. către toate persoanele cu dizabilități.

Având drepturi egale, persoanele cu dizabilități au și obligații, statul Republica Moldova conferă acestor grupuri de persoane drepturi și obligații egale cu celelalte persoane, cu excepția unor obligații sau a unor drepturi ce sunt caracteristice acestor grupuri de persoane. De exemplu cele mai principale obligații ale acestora care sunt prevăzute de „**Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități**” în articolul, 6 sau în „Codul electoral al Republicii Moldova”, iar printre cele mai remarcabile putem enumera următoarele obligații:

1. *Informare și înregistrare.* Una dintre principalele obligații ale persoanelor cu dizabilități este să fie informate cu privire la procesul electoral și să se înregistreze în timp util pentru a putea vota. Aceasta implică asigurarea că sunt conștiente de datele alegerilor, de procedurile de înregistrare și de locațiile și modalitățile de votare;

2. *Participare activă.* Persoanele cu dizabilități au responsabilitatea de a participa activ la procesul electoral și de a-și exercita dreptul de votare. Aceasta poate implica familiarizarea cu candidații și platformele politice, evaluarea opțiunilor disponibile și luarea unei decizii informate în ceea ce privește votul lor;

3. *Respectarea regulilor electorale.* Pe lângă drepturile lor, persoanele cu dizabilități au și obligația de a respecta regulile și procedurile stabilite de autoritățile electorale. Aceasta include respectarea termenelor limită pentru înregistrare și vot, precum și respectarea ordinii și disciplinei în secțiile de votare;

4. *Cooperare și comunicare.* Pentru a asigura un proces electoral eficient și ordonat, persoanele cu dizabilități ar trebui să coopereze cu autoritățile electorale și cu personalul de la secțiile de votare. Acest lucru poate implica comunicarea deschisă a nevoilor și a cerințelor specifice pentru a asigura că li se acordă asistența și sprijinul necesar în timpul votării.

5. *Raportarea problemelor și feedback-ul.* Dacă întâmpină dificultăți sau întâmpină obstacole în timpul procesului electoral, persoanele cu dizabilități ar trebui să raporteze imediat aceste probleme autorităților relevante sau organizațiilor de monitorizare a alegerilor. De asemenea, ele ar trebui să ofere feedback cu privire la experiența lor în cadrul alegerilor, astfel încât autoritățile să poată identifica și remedia deficiențele în viitor.

Consecvent cu cele menționate mai sus, există o categorie de persoane cu dizabilități ce nu au dreptul de vot. Acest fapt se datorează următoarelor elemente:

a) *interdicția legală*. Persoanele aflate sub interdicție judecătorească și care au fost lipsite de drepturile lor civile și depline, inclusiv dreptul de vot, nu pot participa la procesul electoral;

b) *capacitatea mentală redusă*. În anumite cazuri, persoanele cu dizabilități mintale severe sau cu o capacitate mentală redusă pot fi considerate necompetente pentru a-și exercita drepturile civile, inclusiv dreptul de vot. În astfel de situații, un curator legal sau un tutore poate fi numit pentru a reprezenta interesele lor legale, inclusiv decizia de a vota sau nu;

c) *decizia personală*. În unele cazuri, persoanele cu dizabilități pot decide voluntar să nu participe la procesul electoral din diverse motive personale sau de convingere. Aceasta poate fi o alegere individuală și nu este impusă de lege.

În continuare, ilustrăm unele date statistice relevante subiectului supus cercetării:

Figura 1. Numărul persoanelor recunoscute cu dizabilități² în Republica Moldova, la 1 ianuarie

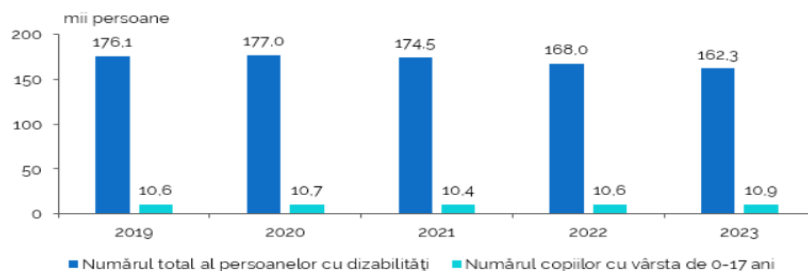

Figura 1. Numărul persoanelor recunoscute cu dizabilități în Republica Moldova, la 1 ianuarie 2023

Sursa: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2022-9460_60822.html

Figura 2. Structura persoanelor recunoscute cu dizabilitate primară, pe medii și cauze ale dizabilității, 2022

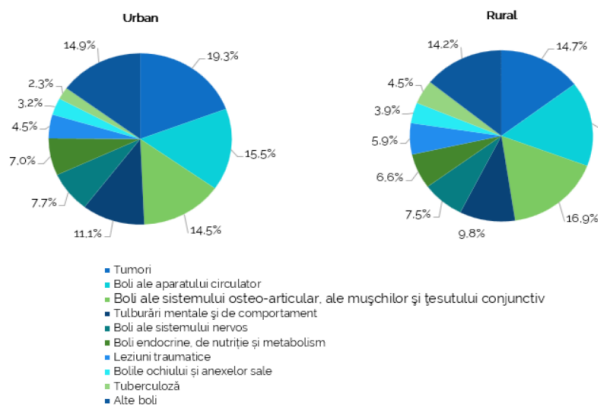

Figura 2. Structura persoanelor recunoscute cu dizabilitate primară, pe medii și cauze ale dizabilității, în anul 2022

Sursa: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2022-9460_60822.html

Figura 3 Structura persoanelor recunoscute cu dizabilitate primară, pe grade și cauze ale dizabilității, 2022

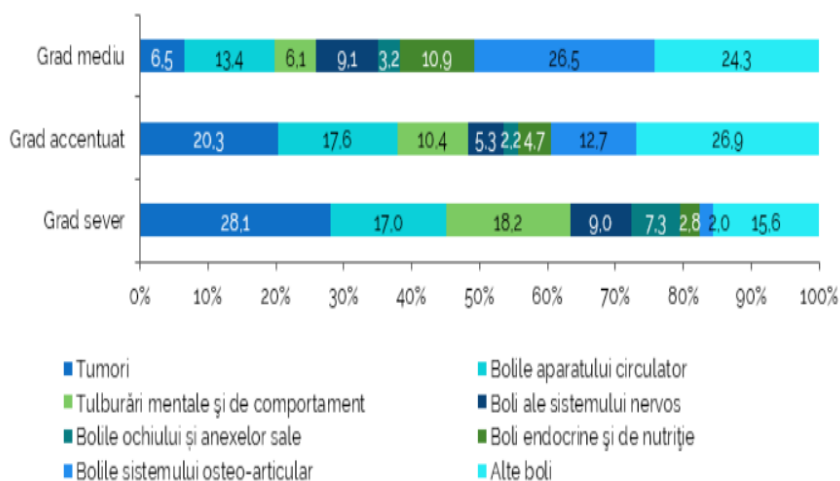

Figura 3. Structura persoanelor recunoscute cu dizabilitate primară, pe grade și cauze ale dizabilității, în anul 2022

Sursa: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2022-9460_60822.html

Concluzii. În final, este important de menționat faptul că, analiza drepturilor și obligațiilor persoanelor cu dizabilități în cadrul alegerilor din Republica Moldova relevă importanța fundamentală a asigurării unei participări democratice și incluzive pentru toți cetățenii. Drepturile precum accesul la vot, asistența la vot, și informarea adecvată sunt fundamentale pentru a asigura că persoanele cu dizabilități își pot exercita în mod efectiv drepturile politice. În același timp, obligațiile de informare, cooperare și respectare a regulilor electorale contribuie la buna desfășurare a procesului electoral și la întărirea încrederii în sistemul democratic. Cu toate acestea, este important să recunoaștem că mai există provocări și bariere de depășit pentru a asigura o participare egală și completă a persoanelor cu dizabilități în procesul electoral. Este nevoie de eforturi continue din partea autorităților, organizațiilor relevante și a societății în ansamblu pentru a elimina aceste obstacole și pentru a promova o societate mai incluzivă și accesibilă.

Consolidarea drepturilor și respectarea obligațiilor persoanelor cu dizabilități în cadrul alegerilor din Republica Moldova nu este doar un imperativ moral, ci și o condiție fundamentală pentru consolidarea democrației și a statului de drept. Prin asigurarea participării active a tuturor cetățenilor, inclusiv a celor cu dizabilități, Republica Moldova poate promova valorile democratice și poate construi un sistem politic mai reprezentativ și mai echitabil pentru toți.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Astrahan, A. (2013). *Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități: ghid pentru administrația publică locală*. Chișinău.

- Codul electoral al Republicii Moldova: nr. 325 din 08.12.2022. (2022). *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 426-427, art. 770. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134589&lang=ro
- Constituția Republicii Moldova: nr. 1 din 29.07.1994. (2016). *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 78, art. 140. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136130&lang=ro
- Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități: nr. 320 din 30.03.2007. (2016). *Tratate internaționale*, 50, art. 320. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117839&lang=ro
- Hotărâre pentru aprobarea Regulamentului cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități: nr. 1187 din 22.08.2023. (2023). *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 347-350, art. 883. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139043&lang=ro
- Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități: nr. 60 din 30.03.2012. (2012). *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 155-159, art. 508. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110494&lang=ro
- Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2022*. (2023). https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2022-9460_60822.html